

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

16 februarie 2023*

„Trimitere preliminară – Concurență – Repararea prejudiciului cauzat de o practică interzisă prin articolul 101 alineatul (1) TFUE – Decizie a Comisiei prin care se constată existența unor acorduri coluzive privind stabilirea prețurilor și creșterea prețurilor brute ale unor camioane în Spațiul Economic European (SEE) – Normă de procedură civilă națională care prevede, în cazul admiterii parțiale a cererii, că cheltuielile de judecată rămân în sarcina fiecărei părți, cu excepția unui comportament abuziv – Autonomie procedurală a statelor membre –

Principiile efectivității și echivalenței – Directiva 2014/104/UE – Obiective și echilibru de ansamblu – Articolul 3 – Dreptul la despăgubirea integrală a prejudiciului suferit – Articolul 11 alineatul (1) – Răspunderea în solidar a autorilor unei încălcări a dreptului concurenței – Articolul 17 alineatul (1) – Posibilitate de estimare de către o instanță națională a prejudiciului – Condiții – Caracter practic imposibil sau excesiv de dificil al cuantificării prejudiciului – Articolul 22 – Aplicare în timp”

În cauza C-312/21,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Valencia (Tribunalul Comercial nr. 3 din Valencia, Spania), prin decizia din 10 mai 2021, primită de Curte la 19 mai 2021, în procedura

Tráficos Manuel Ferrer SL,

D. Ignacio,

împotriva

Daimler AG,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din doamna A. Prechal, președintă de cameră, doamna M. L. Arastey Sahún și domnii F. Biltgen, N. Wahl (raportor) și J. Passer, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

* Limba de procedură: spaniola.

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Tráficos Manuel Ferrer SL și D. Ignacio, de Á. Zanón Reyes, abogado;
- pentru Daimler AG, de E. de Félix Parrondo, J. M. Macías Castaño, M. López Ridruejo și M. Pérez Carrillo, abogados, precum și C. von Köckritz și H. Weiß, Rechtsanwälte;
- pentru guvernul spaniol, de J. Rodríguez de la Rúa Puig, în calitate de agent;
- pentru Comisia Europeană, de A. Carrillo Parra, F. Jimeno Fernández și C. Zois, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatei generale în ședința din 22 septembrie 2022,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 101 TFUE, în special în ceea ce privește cerința despăgubirii integrale a prejudiciului suferit ca urmare a unui comportament anticoncurențial care decurge din dispoziția menționată, precum și a articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între două întreprinderi de transport rutier de mărfuri, Tráficos Manuel Ferrer SL și D. Ignacio, pe de o parte, și Daimler AG, pe de altă parte, în legătură cu o acțiune în despăgubire introdusă de primele două întreprinderi având ca obiect repararea prejudiciului rezultat dintr-o încălcare a articolului 101 TFUE, constatată de Comisia Europeană, care a fost săvârșită de mai mulți constructori de camioane, printre care figurează Daimler.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Potrivit considerentului (6) al Directivei 2014/104/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 noiembrie 2014 privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubire în temeiul dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență a statelor membre și a Uniunii Europene (JO 2014, L 349, p. 1):

„În scopul asigurării existenței unor acțiuni eficiente de asigurare a respectării normelor la nivel privat în temeiul dreptului civil și al asigurării respectării normelor la nivel public de către autoritățile în materie concurență, ambele instrumente trebuie să interacționeze pentru a asigura eficacitatea maximă a aplicării normelor de concurență. Este necesar să se reglementeze coordonarea celor două forme de asigurare a respectării normelor într-un mod coerent, de exemplu în ceea ce privește regimul de acces la documentele deținute de autoritățile în materie de concurență. Printr-o astfel de coordonare la nivelul Uniunii se va evita, de asemenea, divergența normelor aplicabile care ar putea periclita funcționarea adecvată a pieței interne.”

4 Considerentul (11) al acestei directive prevede:

„În absența unor dispoziții de drept al Uniunii, acțiunile în despăgubire sunt reglementate de normele și procedurile naționale ale statelor membre. În conformitate cu jurisprudența [Curtii], orice persoană poate solicita despăgubiri pentru prejudiciul suferit în cazul în care există o relație de cauzalitate între prejudiciul respectiv și o încălcare a legislației în materie de concurență. Toate normele naționale care reglementează dreptul la despăgubiri pentru un prejudiciu rezultat dintr-o încălcare a articolului 101 sau a articolului 102 [TFUE], inclusiv normele care privesc aspecte neabordate în prezenta directivă, cum ar fi noțiunea de relație de cauzalitate dintre încălcare și prejudiciu, trebuie să respecte principiile eficacității și echivalenței. Aceasta înseamnă că normele în cauză nu ar trebui să fie formulate sau aplicate astfel încât să facă excesiv de dificilă sau practic imposibilă exercitarea dreptului la despăgubiri garantat de TFUE sau să fie formulate sau aplicate mai puțin favorabil decât normele aplicabile unor acțiuni naționale similare. Atunci când asigură alte condiții pentru despăgubiri în temeiul dreptului intern, precum imputabilitate, adecvare sau culpabilitate, statele membre ar trebui să aibă posibilitatea de a menține aceste condiții în măsura în care acestea sunt conforme cu jurisprudența [Curtii], cu principiile eficacității și echivalenței și cu prezenta directivă.”

5 Considerentul (12) al acestei directive are următorul cuprins:

„Prezenta directivă reafirmă acquis-ul Uniunii privind dreptul la despăgubiri pentru prejudiciul cauzat de încălcări ale legislației Uniunii în materie de concurență, în special cu privire la capacitate și definiția prejudiciului, astfel cum sunt stabilite în jurisprudența [Curtii], și nu exclude evoluțiile ulterioare ale acestuia. Orice persoană care a suferit un prejudiciu cauzat de o astfel de încălcare poate solicita despăgubiri pentru pierderea efectivă (*damnum emergens*), pentru câștigul de care a fost lipsită (pierderea de profit sau *lucrum cessans*) plus dobânda, indiferent dacă normele naționale prevăd aceste categorii separat sau în combinație. [...]”

6 Considerentul (14) al aceleiași directive are următorul cuprins:

„Acțiunile în despăgubire pentru încălcări ale legislației Uniunii și ale legislației naționale în materie de concurență necesită de regulă o analiză faptică și economică complexă. Adeseori probele necesare pentru susținerea unei cereri de despăgubiri sunt deținute exclusiv de către partea adversă sau de terți și nu sunt suficient de cunoscute sau accesibile reclamantului. [...]”

7 Considerentul (15) al Directivei 2014/104 prevede:

„Mijloacele de probă sunt un element important în introducerea acțiunilor în despăgubire în caz de încălcare a legislației Uniunii sau a legislației naționale în materie de concurență. Cu toate acestea, întrucât litigiile în domeniul dreptului concurenței se caracterizează printr-o asimetrie informațională, este adecvat să se asigure faptul că reclamantilor li se acordă dreptul de a obține divulgarea probelor relevante pentru cererea acestora, fără a fi necesar să specifice mijloace de probă individuale. [...]”

8 Potrivit considerentului (43) al acestei directive:

„Încălcarile legislației în materie de concurență vizează frecvent condițiile și prețul de comercializare a bunurilor sau serviciilor și conduc la suportarea de supraprețuri și la cauzarea altor prejudicii pentru clienții autorilor încălcării. [...]”

9 Considerentul (45) al directivei menționate prevede:

„O parte prejudiciată care a dovedit că a suferit un prejudiciu ca urmare a unei încălcări a legislației în materie de concurență trebuie să dovedească, de asemenea, dimensiunea prejudiciului suferit pentru a obține despăgubiri. Cuantificarea prejudiciului în cauzele din domeniul dreptului concurenței este un proces care presupune examinarea unui volum extrem de mare de date concrete și poate necesita aplicarea unor modele economice complexe. Acest lucru este adeseori foarte costisitor și produce dificultăți reclamanților în ceea ce privește obținerea datelor necesare pentru susținerea cererilor acestora. Cuantificarea prejudiciului în cauzele din domeniul dreptului concurenței poate constitui astfel un obstacol substanțial în calea cererilor efective de despăgubiri.”

10 Considerentul (46) al aceleiași directive are următorul cuprins:

„În absența unor norme ale Uniunii privind cuantificarea prejudiciului cauzat de o încălcare a legislației în materie de concurență, sistemului juridic intern al fiecărui stat membru îi revine sarcina de a stabili norme proprii privind cuantificarea prejudiciului, iar statelor membre și instanțelor naționale le revine sarcina de a stabili cerințele pe care reclamantul trebuie să le întrunească pentru dovedirea quantumului prejudiciului suferit, metodele care pot fi utilizate pentru stabilirea quantumului și consecințele incapacității de a respecta pe deplin cerințele stabilite. Cu toate acestea, cerințele prevăzute de legislația națională privind cuantificarea prejudiciului în cauzele din domeniul dreptului concurenței nu ar trebui să fie nici mai puțin favorabile decât cele care reglementează acțiuni naționale similare (principiul echivalenței) și nici să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea dreptului la despăgubiri conferit la nivelul Uniunii (principiul eficacității). Ar trebui luate în considerare orice asimetrii informaționale între părți și faptul că, pentru cuantificarea prejudiciului, este necesară evaluarea modului în care piața în cauză ar fi evoluat în absența încălcării. Această evaluare implică o comparație cu o situație care este ipotetică prin definiție, așadar, nu poate fi realizată în niciun caz cu acuratețe deplină. Prin urmare, este necesar să se confere instanțelor naționale competența de a estima valoarea prejudiciului cauzat de încălcarea legislației în materie de concurență. Statele membre ar trebui să se asigure că, dacă se solicită, autoritățile naționale de concurență pot oferi orientări cu privire la stabilirea quantumului. Pentru a asigura coerență și predictibilitate, Comisia ar trebui să prezinte orientări generale la nivelul Uniunii.”

11 Potrivit considerentului (47) al Directivei 2014/104:

„Pentru a remedia asimetria informațională și o parte dintre dificultățile aferente cuantificării prejudiciului în cauzele din domeniul dreptului concurenței, precum și pentru a asigura eficacitatea cererilor de despăgubiri, este necesară existența prezumției că încălcările sub forma unui cartel cauzează prejudicii, în special printr-un efect asupra prețurilor. În funcție de elementele de fapt ale cauzei, existența cartelurilor duce la o creștere a prețurilor sau previne scăderea prețurilor care ar fi survenit în absența cartelului. Prezumția nu ar trebui să acopere quantumul concret al prejudiciului. Ar trebui să se permită autorilor încălcării să răstoarne o astfel de prezumție. Este necesar ca această prezumție simplă să fie limitată la carteli, dată fiind natura secretă a cartelurilor, care sporește asimetria informațională și îngreunează obținerea probelor necesare de către reclamanți pentru dovedirea prejudiciului.”

12 Articolul 3, intitulat „Dreptul la despăgubiri integrale”, din această directivă prevede:

„(1) Statele membre se asigură că orice persoană fizică sau juridică care a suferit un prejudiciu cauzat de o încălcare a legislației în materie de concurență poate solicita și obține despăgubiri integrale pentru prejudiciul respectiv.

(2) Despăgubirile integrale plasează persoanele care au suferit un prejudiciu în poziția în care s-ar fi aflat dacă încălcarea legislației în materie de concurență nu ar fi fost săvârșită. Prin urmare, acestea includ dreptul la despăgubiri pentru pierderea efectivă și pentru pierderea de profit plus plata dobânzii.

(3) Despăgubirea integrală în temeiul prezentei directive nu conduce la o despăgubire excesivă, indiferent dacă despăgubirea integrală se produce în urma unor despăgubiri punitive, multiple sau de altă natură.”

13 Articolul 5, intitulat „Divulgarea probelor”, din directiva menționată prevede:

„(1) Statele membre se asigură că, în cadrul procedurilor dintr-o acțiune în despăgubire din Uniune la cererea unui reclamant care a prezentat o justificare întemeiată conținând faptele și mijloacele de probă disponibile în mod rezonabil și suficiente pentru a dovedi caracterul plauzibil al cererii sale de despăgubiri, instanțele naționale pot dispune divulgarea de către pârât sau de către un terț a probelor relevante pe care le controlează, sub rezerva condițiilor prevăzute în prezentul capitol. Statele membre se asigură că instanțele naționale pot, la cererea pârâtului, dispune divulgarea de probe relevante de către reclamant sau de către un terț.

[...]

(2) Statele membre se asigură că instanțele naționale sunt în măsură să dispună divulgarea unor elemente specificate de probă sau a unor categorii relevante de probe delimitate în motivare pe cât de precis și de strict posibil, pe baza unor elemente de fapt disponibile în mod rezonabil.

(3) Statele membre se asigură că instanțele naționale limitează divulgarea probelor la ceea ce este proporțional. [...]”

14 Articolul 11, intitulat „Răspunderea în solidar”, din aceeași directivă prevede la alineatul (1):

„Statele membre se asigură că întreprinderile care au încălcat legislația în materie de concurență printr-un comportament comun sunt răspunzătoare în solidar pentru prejudiciul cauzat de încălcarea legislației în materie de concurență, acest lucru având drept efect faptul că fiecare dintre întreprinderile respective are obligația de despăgubire integrală a prejudiciului, iar partea prejudiciată are dreptul de a solicita despăgubiri integrale de la oricare dintre acestea până când este despăgubită integral.”

15 Articolul 17, intitulat „Cuantificarea prejudiciului”, din Directiva 2014/104 prevede:

„(1) Statele membre se asigură că nici sarcina probei și nici standardul probatoriu necesare pentru cuantificarea prejudiciului nu fac practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea dreptului la despăgubiri. Statele membre se asigură că instanțele naționale sunt abilitate, în conformitate cu procedurile naționale, pentru a estima quantumul prejudiciului în cazul în care se constată că un reclamant a suferit un prejudiciu, dar cuantificarea exactă, pe baza elementelor de probă disponibile, a prejudiciului suferit este practic imposibilă sau excesiv de dificilă.

(2) Se presupune că încălcările sub forma unor carteluri provoacă prejudicii. Autorul încălcării are dreptul de a răsturna o astfel de prezumție.

(3) Statele membre se asigură că, în cadrul unei proceduri referitoare la o acțiune în despăgubire, o autoritate națională în materie de concurență poate, la cererea unei instanțe naționale, să acorde asistență respectivei instanțe naționale în vederea determinării cuantumului despăgubirilor, dacă autoritatea națională în materie de concurență respectivă consideră adecvată această asistență.”

16 Potrivit articolului 22, intitulat „Aplicarea în timp”, din această directivă:

„(1) Statele membre se asigură că măsurile naționale adoptate [...] în vederea asigurării conformității cu dispozițiile de drept material din prezenta directivă nu se aplică retroactiv.

(2) Statele membre se asigură că orice măsuri naționale adoptate [...], în afara celor menționate la alineatul (1), nu se aplică acțiunilor în despăgubire cu privire la care o instanță națională a fost sesizată înainte de 26 decembrie 2014.”

Dreptul spaniol

17 Real Decreto-ley 9/2017, por el que se transponen Directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores (Decretul-lege regal 9/2017 de transpunere a directivelor Uniunii Europene în materie financiară, comercială și medicală, precum și detașarea lucrătorilor) din 26 mai 2017 (BOE nr. 126 din 27 mai 2017, p. 42820) urmărește în special transpunerea Directivei 2014/104 în dreptul spaniol.

18 Decretul-lege regal 9/2017 a adăugat în Ley 1/2000, de Enjuiciamiento Civil (Legea nr. 1/2000 privind Codul de procedură civilă) din 7 ianuarie 2000 (BOE nr. 7 din 8 ianuarie 2000, p. 575, denumit în continuare „Codul de procedură civilă”) articolul 283 bis a), referitor la divulgarea probelor în cadrul procedurilor jurisdicționale privind acțiunile în despăgubire având ca obiect repararea prejudiciului suferit ca urmare a încălcărilor legislației în materie de concurență. Conținutul alineatului 1 primul paragraf al acestei dispoziții este identic cu cel al articolului 5 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 2014/104.

19 Articolul 394 din acest cod prevede:

„1. În procedurile pe fond, cheltuielile de judecată în primă instanță revin părții ale cărei capete de cerere au fost respinse, cu excepția cazului în care instanța apreciază, justificând acest lucru în mod corespunzător, că acea cauză ridică îndoieli serioase în fapt sau în drept.

Pentru a aprecia, în vederea obligării la plata cheltuielilor de judecată, dacă cauza ridică îndoieli în drept, se ține seama de jurisprudența consacrată în cauze similare.

2. În cazul admiterii sau al respingerii în parte a capetelor de cerere, fiecare parte va plăti propriile cheltuieli de judecată și va suporta jumătate din cheltuielile comune, cu excepția cazului în care există un motiv întemeiat pentru obligarea uneia dintre părți la plata cheltuielilor de judecată pentru procedură abuzivă.

[...]”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 20 La 19 iulie 2016, Comisia a adoptat Decizia C(2016) 4673 final referitoare la o procedură inițiată în temeiul articolului 101 [TFUE] și al articolului 53 din Acordul privind SEE (Cazul AT.39824 – Camioane) al cărei rezumat a fost publicat în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* din 6 aprilie 2017 (JO 2017, C 108, p. 6). Pârătele din litigiul principal se numără printre destinatarii acestei decizii.
- 21 În respectiva decizie, Comisia a constatat că 15 producători de camioane, printre care și pârătele din litigiul principal, au participat la o înțelegere sub forma unei încălcări unice și continue a articolului 101 TFUE și a articolului 53 din Acordul privind Spațiul Economic European din 2 mai 1992 (JO 1994, L 1, p. 3, Ediție specială, 11/vol. 53, p. 4), privind acorduri coluzive referitoare la stabilirea prețurilor și la creșterea prețurilor brute ale camioanelor de tonaj mediu și mare în Spațiul Economic European (SEE).
- 22 În ceea ce privește pârâta din litigiul principal, perioada în care a avut loc încălcarea a fost cuprinsă între 17 ianuarie 1997 și 18 ianuarie 2011.
- 23 La 11 octombrie 2019, reclamantele din litigiul principal au introdus o acțiune în despăgubire împotriva pârâtei din litigiul principal, întemeiată pe comportamentul ilicit al acesteia din urmă. În perioada încălcării, D. Ignacio a cumpărat un camion având marca Mercedes, fabricat de pârâta din litigiul principal, în timp ce Tráficos Manuel Ferrer a cumpărat 11 camioane, cinci având marca Mercedes, fabricate de pârâta menționată, patru fiind fabricate de Renault Trucks și două de Iveco, prezentând caracteristicile tehnice ale vehiculelor identificate în decizia din 19 iulie 2016.
- 24 Reclamantele din litigiul principal afirmă că au suferit prejudicii constând într-un cost suplimentar al vehiculelor cumpărate cauzat de comportamentul ilicit al pârâtei din litigiul principal. În vederea stabilirii acestui cost suplimentar, ele au prezentat un raport de expertiză prin care s-a stabilit un cost suplimentar mediu pe piața afectată de respectiva înțelegere de 16,35 %.
- 25 Dat fiind că o parte dintre vehiculele cumpărate de reclamantele din acțiunea principală nu fuseseră fabricate de pârâta din acțiunea principală, ci de alți destinatari ai deciziei din 19 iulie 2016, pârâta menționată a solicitat, la 11 august 2020, intervenția forțată în procedură a Renault Trucks și a Iveco, arătând că, dacă procedura s-ar desfășura în lipsa respectivilor constructori, dreptul lor și al ei la apărare nu ar fi respectat. Prin ordonanța din 22 septembrie 2020, instanța de trimitere a respins această cerere și a confirmat respingerea prin ordonanța din 23 octombrie 2020.
- 26 Pârâta din acțiunea principală a contestat de asemenea temeinicia acțiunii, în special prin depunerea propriului raport de expertiză.
- 27 În urma unei ședințe prealabile în fața instanței de trimitere, s-a convenit între părțile din litigiul principal ca reclamantele să aibă acces la datele luate în considerare în raportul de expertiză prezentat de pârâtă, cu dublul obiectiv de a permite o critică mai aprofundată, precum și de a ajunge la reformularea eventuală a raportului de expertiză prezentat de reclamantele menționate. Acest acces a fost pus în aplicare în cadrul unei săli de date, în birourile pârâtei menționate. La 18 martie 2021, reclamantele din litigiul principal au prezentat un raport tehnic cu privire la rezultatele obținute în urma consultării datelor în cauză.

- 28 După ce, în ședința principală în fața sa, a ascultat dezbaterile părților din litigiul principal cu privire la rapoartele de expertiză ale fiecăreia și prezentarea concluziilor acestora, instanța de trimitere, prin decizia din 25 martie 2021, a decis să suspende termenul de pronunțare a hotărârii și le-a solicitat să își prezinte observațiile cu privire la oportunitatea de a sesiza Curtea cu o trimitere preliminară. Părțile menționate au dat curs acestei cereri.
- 29 În aceste condiții, Juzgado de lo Mercantil n° 3 de Valencia (Tribunalul Comercial nr. 3 din Valencia, Spania) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Regimul prevăzut la articolul 394 alineatul 2 din [Codul de procedură civilă], care permite ca o persoană prejudiciată să suporte o parte din cheltuielile de judecată în funcție de quantumul sumelor plătite în mod nedatorat cu titlu de cost suplimentar, care îi sunt rambursate ca urmare a admiterii parțiale a acțiunii sale în despăgubire, regim care, ca o condiție esențială, pleacă de la prezumția că există o încălcare a normelor de concurență și o legătură de cauzalitate între aceasta și producerea unui prejudiciu, care este în mod cert recunoscut, cuantificat și acordat la finalul respectivei proceduri, este compatibil cu dreptul la despăgubirea integrală al unei persoane prejudiciate printr-un comportament anticoncurențial, în sensul articolului 101 TFUE și al jurisprudenței care îl interpretează?
- 2) Competența instanței naționale de a estima quantumul prejudiciului permite cuantificarea acestuia în mod subsidiar și autonom, ca urmare a constatării unei situații de asimetrie a informațiilor sau a unor dificultăți iremediabile de cuantificare ce nu trebuie să împiedice exercitarea dreptului la despăgubirea integrală al persoanei prejudiciate printr-o practică anticoncurențială, în sensul articolului 101 TFUE coroborat cu articolul 47 din [cartă], inclusiv în cazul în care persoana prejudiciată printr-o încălcare anticoncurențială sub forma unui cartel care a dat naștere costului suplimentar a avut acces, în cursul procedurii, la datele pe care pârâta însăși își întemeiază raportul de expertiză pentru a exclude existența unui prejudiciu care poate fi reparat?
- 3) Competența instanței naționale de a estima quantumul prejudiciului permite cuantificarea acestuia în mod subsidiar și autonom, ca urmare a constatării unei situații de asimetrie a informațiilor sau a unor dificultăți iremediabile de cuantificare care nu trebuie să împiedice dreptul la despăgubirea integrală al persoanei prejudiciate printr-o practică anticoncurențială, în sensul articolului 101 TFUE coroborat cu articolul 47 din [cartă], inclusiv în cazul în care partea prejudiciată printr-o încălcare anticoncurențială constând într-un cartel care a dat naștere costului suplimentar exercită acțiunea în despăgubire împotriva unuia dintre destinatarii deciziei administrative [prin care se constată cine] este responsabil în solidar pentru prejudiciile respective, dar care nu a comercializat produsul sau serviciul achiziționat de respectiva persoană prejudiciată?”

Cu privire la întrebările preliminare

Observații introductive

- 30 Mai întâi, trebuie arătat că întrebările instanței de trimitere nu menționează Directiva 2014/104, ci se referă la noțiuni care figurează în aceasta, precum dreptul la despăgubirea integrală a prejudiciului suferit ca urmare a unui comportament anticoncurențial vizat la articolul 101 TFUE, asimetria informației dintre părți, dificultățile de cuantificare a prejudiciului care rezultă

dintr-un astfel de comportament cu care se poate confrunta instanța națională și răspunderea solidară a autorilor respectivului comportament. În plus, în motivarea cererii de decizie preliminară, această instanță ridică problema aplicării în timp a articolelor 3, 5 și 11, precum și a articolului 17 alineatul (1) din această directivă.

- 31 Trebuie amintit în această privință că, în cadrul procedurii de cooperare dintre instanțele naționale și Curte instituite prin articolul 267 TFUE, este de competența acestora din urmă să ofere instanței naționale un răspuns util care să îi permită să soluționeze litigiul cu care este sesizată. Din această perspectivă, dacă este cazul, incumbă Curții obligația să reformuleze întrebările care îi sunt adresate. Astfel, misiunea Curții este de a interpreta toate dispozițiile de drept al Uniunii care sunt necesare instanțelor naționale pentru a statua în litigiile cu care sunt sesizate, chiar dacă respectivele dispoziții nu sunt expres indicate în întrebările care îi sunt adresate de aceste instanțe [Hotărârea din 7 iulie 2022, Pensionsversicherungsanstalt (Perioade de creștere a copilului în străinătate) C-576/20, EU:C:2022:525, punctul 35 și jurisprudența citată].
- 32 În consecință, chiar dacă, pe plan formal, instanța de trimitere și-a limitat întrebările la interpretarea articolului 101 TFUE coroborat în ceea ce privește a doua și a treia întrebare cu articolul 47 din cartă, o astfel de împrejurare nu împiedică Curtea să îi furnizeze toate elementele de interpretare a dreptului Uniunii care pot fi utile pentru judecarea cauzei cu care este sesizată, indiferent dacă respectiva instanță s-a referit sau nu la acestea în enunțul întrebărilor sale. În această privință, revine astfel Curții sarcina de a extrage din ansamblul elementelor furnizate de instanța de trimitere și în special din motivarea deciziei de trimitere elementele de drept al Uniunii care necesită o interpretare, având în vedere obiectul litigiului [a se vedea prin analogie Hotărârea din 7 iulie 2022, Pensionsversicherungsanstalt (Perioade de creștere a copilului în străinătate) C-576/20, EU:C:2022:525, punctul 36 și jurisprudența citată].
- 33 În continuare, în ceea ce privește problema aplicării în timp a articolelor 3, 5 și 11, precum și a articolului 17 alineatul (1) din Directiva 2014/104, pe care o ridică instanța de trimitere, trebuie să se distingă după cum aceste dispoziții decurg, în lumina jurisprudenței, din însuși articolul 101 TFUE, caz în care acestea sunt aplicabile imediat, sau rezultă doar din această directivă, ceea ce impune examinarea aplicabilității lor în timp în raport cu articolul 22 din directiva menționată.

Cu privire la prima întrebare

- 34 În ceea ce privește dreptul la despăgubirea integrală a prejudiciului suferit ca urmare a unui comportament anticoncurențial, evocat în cadrul primei întrebări, trebuie amintit că din principiul efectivității și din dreptul oricărei persoane de a solicita repararea prejudiciului cauzat de un contract sau de un comportament susceptibil să restrângă sau să denatureze concurența rezultă că persoanele care au suferit un prejudiciu trebuie să poată solicita nu numai repararea prejudiciului real (*damnum emergens*), ci și a beneficiului nerealizat (*lucrum cessans*), precum și plata de dobânzi (Hotărârea din 13 iulie 2006, Manfredi și alții, C-295/04-C-298/04, EU:C:2006:461, punctul 95).
- 35 Astfel, amintind, la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 2014/104, obligația statelor membre de a se asigura că orice persoană fizică sau juridică care a suferit un prejudiciu cauzat de o încălcare a legislației în materie de concurență poate solicita și obține despăgubiri integrale pentru prejudiciul respectiv și definind despăgubirile, la articolul 3 alineatul (2) din directiva menționată, ca dreptul la despăgubiri pentru pierderea efectivă și pentru pierderea de profit plus plata dobânzii, legiuitorul Uniunii a intenționat să reafirme jurisprudența existentă, astfel cum reiese din considerentul (12) al acestei directive, astfel încât măsurile naționale de transpunere a acestor

dispoziții trebuie să se aplice în mod obligatoriu și cu efect imediat tuturor acțiunilor în despăgubiri care intră în domeniul de aplicare al aceleiași directive, astfel cum confirmă articolul 22 alineatul (2) din aceasta.

- 36 Rezultă că prima întrebare privește în esență aspectul dacă dreptul la despăgubirea integrală a prejudiciului suferit ca urmare a unui comportament anticoncurențial, astfel cum este recunoscut și definit la articolul 3 alineatele (1) și (2) din Directiva 2014/104 și care decurge din articolul 101 TFUE, se opune unei norme naționale de procedură civilă precum cea prevăzută la articolul 394 alineatul 2 din Codul de procedură civilă, în temeiul căreia, în cazul admiterii parțiale a cererii, cheltuielile de judecată rămân în sarcina fiecărei părți și fiecare parte suportă jumătate din cheltuielile comune, cu excepția cazului în care există un comportament abuziv.
- 37 În această privință, astfel cum rezultă din considerațiile prezentate la punctele 34 și 35 din prezenta hotărâre, dreptul la despăgubirea integrală a prejudiciului suferit ca urmare a unui comportament anticoncurențial și în special a unei încălcări a articolului 101 TFUE nu privește normele referitoare la repartizarea cheltuielilor de judecată în cadrul procedurilor jurisdicționale prin care se urmărește punerea în aplicare a acestui drept, din moment ce normele respective nu au ca obiect repararea prejudiciului, ci determină, la nivelul fiecărui stat membru, potrivit dreptului propriu al acestuia, modalitățile de repartizare a cheltuielilor ocazionate de desfășurarea unor asemenea proceduri.
- 38 De altfel, legiuitorul Uniunii a avut grijă să excludă problema cheltuielilor de judecată din domeniul de aplicare al Directivei 2014/104, întrucât aceasta nu este abordată în directiva menționată decât pe cale incidentală, la articolul 8 alineatul (2) din această directivă, care privește sancțiunile în caz de refuz al prezentării de probe sau de distrugere de probe și prevede posibilitatea instanțelor naționale de a obliga la plata cheltuielilor de judecată partea care s-ar fi făcut vinovată de acest refuz al prezentării sau de această distrugere.
- 39 Astfel, trebuie amintit că, referitor la articolul 101 TFUE, se aplică jurisprudența Curții potrivit căreia normele aplicabile acțiunilor care urmăresc să asigure apărarea drepturilor pe care justițiabilii le au în temeiul efectului direct al dreptului Uniunii nu trebuie să fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile acțiunilor similare din dreptul intern (principiul echivalenței) și nu trebuie să facă practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de ordinea juridică a Uniunii (principiul efectivității) (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 martie 2019, Cogeco Communications, C-637/17, EU:C:2019:263, punctele 43 și 44).
- 40 Întrucât o încălcare a principiului echivalenței nu este în mod vădit în discuție în speță, în raport cu principiul efectivității trebuie să se examineze dacă o normă de procedură civilă națională precum cea prevăzută la articolul 394 alineatul 2 din Codul de procedură civilă și nuanțată, dacă este cazul, de jurisprudența instanțelor spaniole, potrivit căreia ar fi de asemenea posibil să se obțină obligarea la plata cheltuielilor de judecată atunci când există o diferență minoră între ceea ce s-a solicitat și ceea ce s-a obținut în cadrul procedurii, face practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea dreptului la despăgubirea integrală a prejudiciului suferit ca urmare a unui comportament anticoncurențial, astfel cum este recunoscut și definit la articolul 3 alineatele (1) și (2) din Directiva 2014/104 și care rezultă din articolul 101 TFUE.
- 41 În acest context, astfel cum reiese din considerentul (6) al Directivei 2014/104, în ceea ce privește acțiunile în despăgubire introduse în temeiul măsurilor naționale de transpunere a acestei directive, legiuitorul Uniunii s-a întemeiat pe constatarea că combaterea comportamentelor anticoncurențiale la inițiativa sferei publice, și anume a Comisiei și a autorităților naționale de

concurență, nu era suficientă pentru a asigura respectarea deplină a articolelor 101 și 102 TFUE și că era important să se faciliteze posibilitatea ca sfera privată să contribuie la îndeplinirea acestui obiectiv (a se vedea în acest sens Hotărârea din 10 noiembrie 2022, PACCAR și alții, C-163/21, EU:C:2022:863, punctul 55).

- 42 Această participare a sferei private la sancțiunea pecuniară și, prin urmare, și la prevenirea unor comportamente anticoncurențiale este cu atât mai de dorit cu cât este de natură să remedieze nu numai prejudiciul direct pe care persoana în cauză pretinde că l-a suferit, ci și prejudiciile indirecte aduse structurii și funcționării pieței, care nu a putut să își dezvolte deplina eficacitate economică, mai ales în beneficiul consumatorilor vizați (Hotărârea din 10 noiembrie 2022, PACCAR și alții, C-163/21, EU:C:2022:863, punctul 56 și jurisprudența citată).
- 43 Pentru a atinge acest obiectiv legiuitorul Uniunii, subliniind, în considerentele (14), (15), (46) și (47) ale Directivei 2014/104, asimetria informației existente între reclamant și pârât în tipul de acțiuni vizat de această directivă, din moment ce, potrivit considerentului (14) al directivei menționate, „[a]deseori probele necesare pentru susținerea unei cereri de despăgubiri sunt deținute exclusiv de către partea adversă sau de terți și nu sunt suficient de cunoscute sau accesibile reclamantului” a obligat statele membre să prevadă măsuri care să permită respectivului reclamant să remedieze această asimetrie.
- 44 În acest scop, Directiva 2014/104 impune, în primul rând, acestor state obligația de a conferi acestei părți posibilitatea de a solicita instanțelor naționale să dispună divulgarea de către pârât sau de către un terț, în anumite condiții, a probelor relevante pe care le controlează, în temeiul articolului 5 din această directivă. În al doilea rând, directiva menționată impune statelor menționate să abiliteze, în anumite condiții, aceste instanțe să efectueze, atunci când este practic imposibil sau excesiv de dificil să cuantifice prejudiciul, o estimare a acestuia, în conformitate cu articolul 17 alineatul (1) din această directivă, eventual, dacă acestea doresc, cu ajutorul autorității naționale în materie de concurență, astfel cum rezultă din articolul 17 alineatul (3) din directiva menționată. În al treilea rând, această directivă obligă statele membre să instituie prezumții, în special pe cea referitoare la existența prejudiciului care decurge dintr-o înțelegere, prevăzută la articolul 17 alineatul (2) din aceeași directivă.
- 45 Rezultă că, spre deosebire de Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273) a cărei interpretare a condus printre altele la Hotărârea din 16 iulie 2020, Caixabank și Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 și C-259/19, EU:C:2020:578), la care se referă instanța de trimitere, care implică, de obicei, o parte mai slabă, consumatorul, care se confruntă cu o parte mai puternică, profesionistul care a vândut sau a închiriat bunuri sau a furnizat servicii, acel raport de forțe inegal, materializat într-o relație contractuală, găsindu-și limitele, în special, în principiul interzicerii clauzelor abuzive sancționat, în principiu, prin anularea unor asemenea clauze, Directiva 2014/104 vizează acțiuni care implică răspunderea extracontractuală a unei întreprinderi și prezintă un raport de forțe între părțile în litigiu care, ca urmare a intervenției măsurilor naționale de transpunere a tuturor dispozițiilor acestei directive enumerate la punctul 44 din prezenta hotărâre, poate fi reechilibrat în funcție de utilizarea instrumentelor astfel puse la dispoziția, în special, a reclamantului.
- 46 În consecință, este necesar să se considere că această jurisprudență nu poate fi transpusă unui tip de litigii caracterizat printr-o intervenție a legiuitorului Uniunii care acordă reclamantului, inițial dezavantajat, mijloace prin care se urmărește reechilibrarea în favoarea sa a raportului de forțe dintre el și pârât. De comportamentul fiecăreia dintre aceste părți, apreciat în mod suveran de

instanța națională sesizată cu litigiul, depinde evoluția acestui raport de forțe și în special de aspectul dacă reclamantul a utilizat sau nu a utilizat instrumentele puse la dispoziția sa, în special în ceea ce privește posibilitatea de a solicita acestei instanțe să dispună divulgarea de către pârât sau de către un terț a probelor relevante pe care le controlează, în conformitate cu articolul 5 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 2014/104.

- 47 Rezultă că, astfel cum a arătat doamna avocată generală la punctul 68 din concluzii, în ceea ce privește procedurile privind repararea prejudiciilor cauzate de încălcări ale dreptului concurenței, în cazul în care un reclamant cade în pretenții în parte, este rezonabil ca acesta să suporte propriile cheltuieli de judecată sau cel puțin o parte dintre acestea, precum și o parte dintre cheltuielile comune, cu condiția ca respectivele cheltuieli să îi fie imputabile de exemplu ca urmare a formulării unor pretenții exagerate sau ca urmare a modului de desfășurare a procesului de către acesta.
- 48 Prin urmare, trebuie să se statueze că o normă de procedură civilă națională precum cea prevăzută la articolul 394 alineatul (2) din Codul de procedură civilă, interpretată în lumina jurisprudenței instanțelor spaniole menționate la punctul 40 din prezenta hotărâre, nu face practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea dreptului la despăgubirea integrală a prejudiciului suferit ca urmare a unui comportament anticoncurențial, astfel cum este recunoscut și definit la articolul 3 alineatele (1) și (2) din Directiva 2014/104 și care decurge din articolul 101 TFUE, astfel încât principiul efectivității nu este încălcat.
- 49 Având în vedere considerațiile care precedă, este necesar să se răspundă la prima întrebare că articolul 101 TFUE și articolul 3 alineatele (1) și (2) din Directiva 2014/104 trebuie interpretate în sensul că nu se opun unei norme de procedură civilă națională în temeiul căreia, în caz de admitere parțială a cererii, cheltuielile de judecată rămân în sarcina fiecărei părți, iar fiecare parte suportă jumătate din cheltuielile comune, cu excepția cazului în care există un comportament abuziv.

Cu privire la a doua și la a treia întrebare

- 50 Prin intermediul celei de a doua și al celei de a treia întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 17 alineatul (1) din Directiva 2014/104 trebuie interpretat în sensul că o estimare judiciară a prejudiciului cauzat de comportamentul anticoncurențial al pârâtei este permisă în împrejurări în care, pe de o parte, aceasta din urmă a acordat reclamantei acces la informațiile în temeiul cărora ea însăși ar fi elaborat raportul de expertiză pentru a exclude existența unui prejudiciu care poate fi reparat și, pe de altă parte, cererea de despăgubiri este îndreptată împotriva unuia singur dintre destinatarii unei decizii prin care s-a constatat o încălcare a articolului 101 TFUE, care nu a comercializat decât o parte din produsele achiziționate de reclamantă și care, astfel cum se susține, ar fi fost afectate de costuri suplimentare ca urmare a respectivei încălcări. Instanța de trimitere condiționează în acest context posibilitatea de a efectua o astfel de estimare de constatarea unei situații de asimetrie a informației sau de dificultăți insurmontabile de cuantificare a prejudiciului.
- 51 Cu titlu introductiv, trebuie amintit că articolul 17 alineatul (1) din Directiva 2014/104 constituie o dispoziție procedurală, în sensul articolului 22 alineatul (2) din această directivă (Hotărârea din 22 iunie 2022, Volvo și DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, punctul 85), astfel încât măsurile naționale care asigură transpunerea acestui articolul 17 alineatul (1) sunt, conform articolului 22 alineatul (2) menționat, aplicabile acțiunilor în despăgubire introduse după 26 decembrie 2014.

- 52 În aceste condiții, trebuie arătat în primul rând că acțiunile în despăgubire care intră în domeniul de aplicare al Directivei 2014/104, asemenea acțiunilor în răspundere civilă în general, urmăresc repararea cât mai exactă posibil a unui prejudiciu, odată stabilită existența și imputabilitatea acestuia din urmă, ceea ce nu poate exclude ca anumite incertitudini să rămână, atunci când instanța națională se pronunță pentru a stabili cuantumul despăgubirilor. Acesta este motivul pentru care simpla existență a acestor incertitudini, inerente contenciosului răspunderii și care rezultă, în realitate, din confruntarea argumentelor și a expertizelor în cadrul dezbaterii contradictorii, nu corespunde gradului de complexitate în evaluarea prejudiciului impus pentru a permite aplicarea estimării judiciare prevăzute la articolul 17 alineatul (1) din această directivă.
- 53 În al doilea rând, însuși modul de redactare a acestei dispoziții limitează domeniul de aplicare al estimării judiciare a prejudiciului la situațiile în care este practic imposibil sau excesiv de dificil ca acesta să fie cuantificat, odată ce existența sa în privința reclamantului a fost stabilită, ceea ce poate corespunde, de exemplu, unor dificultăți deosebit de importante de interpretare a documentelor prezentate în ceea ce privește proporția repercutării costului suplimentar care rezultă din înțelegere asupra prețurilor produselor achiziționate de reclamantă de la unul dintre autorii înțelegerii.
- 54 În consecință, noțiunea de asimetrie a informației, deși la originea adoptării articolului 17 alineatul (1) din Directiva 2014/104, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 43 din prezenta hotărâre, nu intervine totuși în punerea în aplicare a acestei dispoziții, contrar a ceea ce lasă să se presupună redactarea celei de a doua și a celei de a treia întrebări. În această privință, astfel cum a subliniat doamna avocată generală la punctul 86 din concluzii, chiar și atunci când părțile se află pe picior de egalitate în ceea ce privește informațiile disponibile pot apărea dificultăți cu ocazia cuantificării concrete a prejudiciului.
- 55 Referitor la acest aspect, în primul rând trebuie subliniat că obiectivul amintit la punctul 41 din prezenta hotărâre presupunea punerea în aplicare a unor instrumente de natură să remedieze asimetria informațională dintre părțile în litigiu, întrucât, prin definiție, autorul încălcării știe ce a făcut și, eventual, ce i s-a reproșat și cunoaște probele care, într-o asemenea situație, au putut servi Comisiei sau autorității naționale de concurență în cauză pentru a demonstra participarea sa la un comportament anticoncurențial contrar articolelor 101 și 102 TFUE, în timp ce victima prejudiciului cauzat prin acest comportament nu dispune de probele respective (Hotărârea din 10 noiembrie 2022, PACCAR și alții, C-163/21, EU:C:2022:863, punctul 59).
- 56 În al doilea rând, pentru a remedia constatarea acestei asimetrie a informației, legiuitorul Uniunii a adoptat, așadar, un ansamblu de măsuri enumerate la punctul 44 din prezenta hotărâre, cu privire la care trebuie subliniat că interacționează, întrucât necesitatea de a efectua estimarea judiciară a prejudiciului va putea depinde în special de rezultatul obținut de reclamantă în urma unei cereri de prezentare de probe în temeiul articolului 5 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 2014/104.
- 57 În al treilea rând, ca urmare a rolului-cheie al acestei dispoziții în cadrul directivei menționate, revine instanței naționale, înainte de a efectua estimarea prejudiciului, sarcina de a verifica dacă reclamanta a făcut uz de aceasta. Astfel, în ipoteza în care imposibilitatea practică de a evalua prejudiciul rezultă din inacțiunea reclamantei, nu este de competența instanței naționale să se substituie acesteia și nici să acopere carențele.

- 58 În speță, situația se prezintă într-o lumină diferită, dat fiind că pârâta însăși, după ce a fost autorizată de instanța de trimitere, a pus la dispoziția reclamantei datele pe care s-a întemeiat pentru a contrazice expertiza acesteia din urmă. În această privință, trebuie arătat, pe de o parte, că o astfel de punere la dispoziție este de natură să alimenteze dezbaterile contradictorii atât cu privire la realitatea, cât și cu privire la cuantumul prejudiciului și, prin urmare, că aceasta profită atât părților, care își pot detalia, modifica sau completa argumentele, cât și instanței naționale, care dispune, prin intermediul acestei expertize, de o contraexpertiză edificată prin punerea la dispoziție a datelor pe care se întemeiază, elemente care permit, mai întâi, să se stabilească realitatea prejudiciului suferit de reclamantă și, în continuare, să stabilească întinderea prejudiciului, ceea ce este de natură să evite ca reclamanta să recurgă la o estimare judiciară a acestuia. Pe de altă parte, această punere la dispoziție de date, departe de a lipsi de relevanță recurgerea la cererea de prezentare de probe prevăzută la articolul 5 alineatul (1) primul paragraf din Directiva 2014/104, poate dimpotrivă să o ajute pe reclamantă și să îi furnizeze informații privind documente sau date pe care ar considera indispensabil să și le procure.
- 59 Sub rezerva acestei eventuale incidențe a articolului 5 alineatul (1) din directiva menționată asupra posibilității unei instanțe naționale de a proceda la estimarea prejudiciului în temeiul articolului 17 alineatul (1) din directiva menționată, împrejurarea care caracterizează situația în discuție în litigiul principal, și anume că pârâta a pus ea însăși, după ce a fost autorizată în acest sens de instanța de trimitere, la dispoziția reclamantei datele pe care s-a întemeiat pentru a contrazice expertiza acesteia din urmă, nu este în sine pertinentă pentru a aprecia dacă instanța națională este îndreptățită să procedeze la evaluarea prejudiciului.
- 60 În al treilea rând, partea care introduce o cerere în despăgubire întemeiată pe existența unui prejudiciu cauzat de un comportament anticoncurențial are posibilitatea să adreseze această cerere numai unuia dintre autorii acestui comportament, dat fiind că, potrivit jurisprudenței, astfel cum a arătat doamna avocată generală la punctul 102 din concluzii, o încălcare a dreptului concurenței atrage în principiu răspunderea solidară a autorilor săi (Hotărârea din 29 iulie 2019, Tibor-Trans, C-451/18, EU:C:2019:635, punctul 36).
- 61 Prin urmare, articolul 11 alineatul (1) din Directiva 2014/104, în măsura în care prevede o astfel de posibilitate, trebuie considerat o dispoziție care codifică jurisprudența Curții și, pentru aceleași motive precum cele expuse la punctul 35 din prezenta hotărâre referitor la articolul 3 alineatele (1) și (2) din această directivă, se numără printre dispozițiile directivei menționate cu privire la care măsurile naționale de transpunere se aplică imediat.
- 62 În aceste condiții, posibilitatea menționată nu poate priva partea care a introdus o acțiune în despăgubire care intră în domeniul de aplicare al Directivei 2014/104 de a solicita instanței naționale sesizate să dispună ca alți autori ai comportamentului ilicit să prezinte probe relevante, potrivit modalităților și limitelor definite la articolul 5 din această directivă, pentru a permite respectivei instanțe să stabilească existența și cuantumul prejudiciului și astfel să evite efectuarea estimării judiciare a acestuia din urmă.
- 63 Astfel, în speță, alți doi constructori de camioane, sancționați de Comisie în Decizia din 19 iulie 2016, Renault Trucks și Iveco, au comercializat vehicule cumpărate de Tráficos Manuel Ferrer și ar putea, prin urmare, să fie în măsură să îi furnizeze probe privind costurile suplimentare cauzate de înțelegere, pentru a stabili dacă și în ce proporție acestea s-au repercutat efectiv asupra prețului de cumpărare a patru camioane Renault Trucks și a două camioane Iveco. Trebuie amintit, în această privință, că pârâta dispune de asemenea, în temeiul articolului 5 alineatul (1) primul paragraf ultima teză din directiva menționată, de posibilitatea de a solicita

respectivei instanțe să dispună ca respectivii alți autori să prezinte probe relevante, ceea ce s-ar putea dovedi deosebit de util într-o situație în care, precum în speță, intervenția forțată a doi dintre aceștia a fost refuzată de instanța de trimitere.

- 64 Sub rezerva acestei eventuale incidențe a articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2014/104 asupra posibilității unei instanțe naționale de a efectua estimarea prejudiciului în temeiul articolului 17 alineatul (1) din această directivă, împrejurarea care caracterizează situația în discuție în litigiul principal, și anume că cererea de despăgubiri este îndreptată numai împotriva unuia dintre destinatarii unei decizii de constatare a unei încălcări a articolului 101 TFUE, care nu a comercializat decât o parte dintre produsele achiziționate de reclamantă și cu privire la care se pretinde că ar fi fost afectate de un cost suplimentar din cauza respectivei încălcări, nu este în sine relevantă pentru a aprecia dacă instanța națională este îndreptățită să evalueze prejudiciul.
- 65 În consecință, având în vedere considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la a doua și la a treia întrebare că articolul 17 alineatul (1) din Directiva 2014/104 trebuie interpretat în sensul că nici împrejurarea că pârâtul dintr-o acțiune care intră în domeniul de aplicare al acestei directive a pus la dispoziția reclamantului datele pe care s-a întemeiat pentru a contrazice expertiza făcută de acesta din urmă și nici faptul că reclamantul a adresat cererea numai unuia dintre autorii încălcării menționate nu sunt în sine relevante pentru a aprecia dacă instanțele naționale sunt îndreptățite să facă o estimare a prejudiciului, întrucât această estimare presupune, pe de o parte, că existența respectivului prejudiciu a fost stabilită și, pe de altă parte, că este practic imposibil sau excesiv de dificil ca acesta să fie cuantificat cu precizie, ceea ce presupune că trebuie să se țină seama de toți parametrii care conduc la o astfel de constatare și în special de caracterul nefructuos al unor demersuri precum cererea de prezentare de probe, prevăzută la articolul 5 din directiva menționată.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 66 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

- 1) Articolul 101 TFUE și articolul 3 alineatele (1) și (2) din Directiva 2014/104 UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 noiembrie 2014 privind anumite norme care guvernează acțiunile în despăgubiri în temeiul dreptului intern în cazul încălcărilor dispozițiilor legislației în materie de concurență a statelor membre și a Uniunii Europene**

trebuie interpretate în sensul că

nu se opun unei norme de procedură civilă națională în temeiul căreia, în caz de admitere parțială a cererii, cheltuielile de judecată rămân în sarcina fiecărei părți, iar fiecare parte suportă jumătate din cheltuielile comune, cu excepția cazului în care există un comportament abuziv.

- 2) Articolul 17 alineatul (1) din Directiva 2014/104**

trebuie interpretat în sensul că

nici împrejurarea că pârâțul dintr-o acțiune care intră în domeniul de aplicare al acestei directive a pus la dispoziția reclamantului datele pe care s-a întemeiat pentru a contrazice expertiza făcută de acesta din urmă și nici faptul că reclamantul a adresat cererea numai unuia dintre autorii încălcării menționate nu sunt în sine relevante pentru a aprecia dacă instanțele naționale sunt îndreptățite să facă o estimare a prejudiciului, întrucât această estimare presupune, pe de o parte, că existența respectivului prejudiciu a fost stabilită și, pe de altă parte, că este practic imposibil sau excesiv de dificil ca acesta să fie cuantificat cu precizie, ceea ce presupune că trebuie să se țină seama de toți parametrii care conduc la o astfel de constatare și în special de caracterul nefructuos al unor demersuri precum cererea de prezentare de probe, prevăzută la articolul 5 din directiva menționată.

Semnături